

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatálnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	—	—	—	—	—	8	Kor
Félévre	—	—	—	—	—	4	—
Negyedévre	—	—	—	—	—	2	—

— Hirdetések díjszabás szerint. —

Augusztus 20.

A magyar historia ihletésével bíró lelkek a mai nemzeti nagy ünnepen egy pillanatra levetkőzik a hétköznapiasság profán gondolatait, s átengedik magukat azon hazafias érzelmeknek, a melyek a Kárpátoktól Adriáig méltó kifejezői lesznek az első szent király dicső emlékének. — Ezeréves történetünk az ünneplő lelkeknek bő táplálékot nyújt, s így vizsgálódva, összevetve a multat a jellel, önkéntelenül így sóhajtának fel: „Hol vagy István király, téged magyar kíván, . . . gyászos öltözetben Te előtted sírván.“ . . .

Sirathatjuk a Mohi-pusztánál, Mohács- és Világosnál való elbukásunkat. Szégyenkezhetünk amiatt, hogy történelmünknek ily sötét példái dacára, a jelen is szült alantjáró lelkeket, a kik hazafiságukat áruba bocsátják. De hála a Gondviselésnek, nem veszünk el, mert az idők úgy a multban, miként a jelenben megszülettek azokat a nagy hazafiakat, a kiket a dicső emlékü bősök szelleme tartott éberen, megvetve rangot és vagyont, kiküzdötték szabadságunkat s megmentették hazánkat a pusztulástól.

A közelmúlt eseményeiből hasonló konzekvenciákra mutathatnánk rá. Azonban Szent István szelleme örökös feleltünk s nem engedte, úgy látszik, hogy egy vérrrel szerzett haza az árulók prédája legyen.

Különbö nem is érdemes a nemzeti kegyelet eme nagy ünnepén a hangulatot zavarni egyesek erkölcsi súlyedésének felemlítésével, ehelyett gondolatainkban csoportosuljunk ama szent Jobbkéz körül, melyet aug. 20-án a budai várban az ország főpapjai, főurai, a népek ezrei kíséretében körül hordoznak. Zarándokoljunk el Esztergomba, ahol 1001-ik évben aug. 15-én Szt. István fejére tették azt a szt. koronát, a melyet II-ik Szilveszter pápa küldött, s a hol az idén a szokottnál sokkal nagyobb fényvel és pompával ünnepe a katolikus magyarság.

Itt zengjünk hálaimát azért, hogy a közelmúlt sötét felhői hazánk egéről el-

vonultak, a nyomor és szenvedés fenyegető hangjai elnémultak. E nagy napon vallás- és nemzetiség különbség nélkül egyggyé kell lennünk, mert Szt. István koronájának fénye, annak élető melege és áldása egyformán száll hazánk minden polgárára, élvezi azt úr és szolga, ifjú és agg egyaránt. Az ő bölcs törvényei képezik alapját kulturánknak és szabadságunknak.

S van-e egyetlen polgára édes e hazánknak, beszéljen az bármely nyelven, ki ezek élvezetétől meg lenne fosztva? — Legalább e napon szálljanak magukba a lelketlen izgatók, szégyenkezzenek tetteik gabszága felett s ne feledjék el, hogy azt a földet ócsárolják, amely őket, méltatlanokat, táplálja s egykor eltakarja.

Szent István a kereszténységben kereste Magyarország jövő biztosítékát. Hazánk, mint nem keresztény ország, nem egy ezredévig, de még évszázadokig sem állhatott volna fenn.

S azt hiszik azok a véresszajú népboldogítók, hogyha keresztény jellegünket feladjuk, megelégedettebbek leszünk? Nagyon csalódnak. Az elégedetlenségnek ők lesznek az első áldozatai.

Le tehát azokkal a gyilkos politikusokkal, akiknek zsebükig terjed a hazafiságuk. E nemzeti ünnep jelentősége nyújtson tápot és kintartást ahhoz, hogy az ilyenekkel megérdemelt módon a közvélemény elbánhasson.

A lankadatlan hazaszeretet és törvényhozóink bölcsesége nem öknélkül avaták augusztus 20-ikát nemzeti ünnepé. Nem is szabad e napot azzal kimeríteni, hogy a gyárak és műhelyek zakatolásai elnémíttatnak; a kapa, a kasza 24 óráig pihennek, — a korcsmák és mulatóhelyek benépesülnek, s ezzel a hazafiságnak mintegy elég lett téve. Nem! A nép vezetőire ilyenkor a legszebb feladat vár. E haza minden bérce, völgye és rónája alakuljon át templommá, hol himnuszok és zsolozsmák akkordjai szálljanak az égi trón számolya elé, hála a multért és esdő ima a jövőért, hazánk ezeréves történetének magyarázata képezvén a napi esemény tárgyát.

Ezekben kellene kimeríteni augusztus 20-nak jelentőségét s így kioktatni azokat is, akik hinni nem akarják, hogy „Tiszának, Dunának habjai azt zúgják: „élni fogsz, élned kell ezredéves ország!“

(Bi.)

Az erd. róm. kath. státus közepiskolái.

II.

Multkoriban rámutattunk arra, hogy milyen nevezetes érdekek teszik szükségessé az internátusok felállítását, illetőleg a meglévőeknek kibővítését. Idevonatkozólag különben büszkeséggel jegyezhetjük meg, hogy státusunk gimnáziumai e tekintetben az állami és felekezeti közepiskolák között valósággal vezetnek. A het finevelőintézet (Brassóban nines), melyekben mintegy 390 tanuló nyert elhelyezést részben teljesen ingyen, mint alapítványosok, részben esetkely (32—36 korona) havi fizetésért. Székelyudvarhelyt és Csíksomlyót a finevelőintézetek kívül internátus is volt s amott 82, emitt 74 tanuló volt elhelyezve. Így tehát a státusunk közepiskoláiba járó tanulók közül összesen 541 tanuló volt mint bennlakó gondos felügyelet alatt. Ez az összes levezgázott tanulóknak 23-96%-a. Am biztosan feltehetjük, hogy 50% nál nagyobb azon tanulók száma, akik sem szülei háznál, sem internátusban nem voltak, hanem magán szálláson.

Ezeknek helyzete miatt majdnem mindenik Értésítő panaszkodik. A legtöbb tanártestület igyekezett ugyan lelkiismeretes ellenőrzést gyakorolni a szállásokon is, de mindenki belátja, hogy ez az ellenőrzés scholsem lehetett tökéletes. Az olcsóbb szállásokon rendszeren több tanuló volt szűk, rosszul szellőztethető, kellő világosság nélkül szűkölködő szobákban elhelyezve, rendszeren megfelelő felügyelet nélkül, mert hiszen az ilyen szállásadó gazdák nélkülözik azt az intelligenciát, amely ilyen kényes felügyeletre szükségeltetnek. De meg a dolog természete hozza magával, hogy az ilyen szállások esetleges tapasztalataikat a gondjaikra bízott gyermekek hibáira és fegyelmi kirágásaira vonatkozólag nem adják kellő időben az igazgatóság tudtára. Sőt valóságos bűnpalástolók, akik a tanártestületek ellenőrzését mindenképpen megnehezítik.

Könnnyű belátni, hogy ezek a körülmények milyen óriási és rosszirányú befolyást gyakorolnak az ifjuság erkölcsi életére és tanulmányi előmenetelére.

A mikor tehát az ifjuság tanulmányi előmenetelével egész általánosságban (az egész

országban) az intéző körök még mindig nincsenek megelegedve, a kelő eredmény hiányának okát ne magyarázzuk az okatlanul felkapott és már szálló igévé lett túlterhelés emlegetésével.

A túlterhelést ajkukon hordják pedagógusok és szülők egyaránt. Pedig ennek állandó hangoztatása a legnagyobb pedagógiai hazugságok közé tartozik. A régi iskola emlegető, magoltató módszere, az „innen-éddig” való lecke felhagyása s a leckének pusztá számonkérése, a szemléltetés hiánya, mindenféle haszontalan sallang megkövetelése mellett — lehetett volna túlterhelésről beszélni s nem tette senki, mert még nem jött divatba. És most, midőn a tanárok az oktatásnak minden modern eszközt felhasználják arra, hogy a tanulónak mentől kevesebb otthon végzendő munkája legyen (mert az iskolában mindenre előkészítik): akkor beszélnek okatlanul túlterhelésről. Hiszen az oktatás mai módszerei éppen kidobják azokat a homokszákokat, amelyek a régi módszer mellett a lélek felemelkedését megátolták.

A tanulmányi előmenetel esetleges elégtelenségének okát tehát ne a hazug túlterhelésben keressük, hanem szociális okokban.

Nem is olyan régen büszke volt az a falu, amelyik rámutathatott egyetlen, a városban tanuló fiára. Ma meg megbámuljuk azt a falut, amelyikben egy pár diák nincsen. Ma a legnyomorultabb földetűró, sőt napszámos ember is arra törekszik, hogy fiát — hihetetlen áldozatok árán is — a középiskolába juttassa.

Szóval a tanítás vágya óriási módra megnövekedett. Ez magában veve csak dicsérendő lenne, ha mögötte az elesigázott szülőknél az a folytonosan suttogó gondolata nem ülalkodnék: „Úrat esinalok a fiamból.” Minthogy a szegény falusi ember, hol a nótárius, hol a szolgabíró, de leggyakrabban a végrehajtó révén nap-nap után látja és érzi az „úr” hatalmát, hát ő is „urat” akar esinalni a fiából, hogy legyen „boldog.” És elveszi esemetét az ekeszarvától, a barázdatól és beviszi a városba, hogy legyen belőle úr.

Igy készül a szülők türehető elégtelenségéből ezek és ezek boldogságának a sirja, a boldogtalanságnak kálváriája. Mert ki tagadhatja, hogy sok ezren boldogabbak, „emberebbek” (ha nem is „urak”) lettek volna, ha fekete rozs kenyéret rávga, a frissen szántott föld illatát élvezve hallgathatták volna a pascsirta éneket, mintha félbenmaradt urakként óráról-órára, napról-napra telesztántják a fehér papirost fekete sorokkal, miközben lelkük tele van keserűséggel s szívókre Atlaszként nehezedik a fehér rabszolgák kínos nyomorúsága, megalázó vergődése.

Történi pedig mindez azért, mert mindenki odatulul a középiskolába, ha van rátermettsége, ha nincs. Azt a módszert pedig még nem találták fel, a melynek segítségével minden egyes egyedet tetszés szerint lehetne formálni, akár csak a viaszat. Azon sem segíthet az iskola, ha a szülők fennebb érintett szociális helyzete miatt — a tanulók egy részénél beáll a szellemi és olykor az erkölcsi zűllés is. E bajokkal tehát a legjobb iskola sem küzdhet meg, éppen az oda nem tartozó elemektől okozta túlságos zűfolttság miatt sem. A tulontul zűfolttság már igen is okoz helyrehozhatatlan hibákat, de azért ezt, sem nem emlegetik annyit, sem rajta segíteni nem törekednek mindenáron úgy, mint az állítólagos túlterhelésen, mert ez nem, de amaz pénzbe kerül.

Részünkről különben nem hánytorgatnók minduntalan fel azokat a bukásokat sem. A középiskolákba nem tartozó elemeknek könyörtelen kiszorítása ugyanis, nézetünk szerint, las-

sankint odanevelné társadalmunkat, hogy a néhány gimnázialis osztályt végzett ifjak is visszatérnének a barázdzály s behuzódódnának a műhelyekbe és üzletekbe s így képződnek egy intelligens, értelmes földmivelő, iparos és kereskedő társadalom. Ez a reménység, igaz, hogy a jövő zenéje, de nem valósulhatatlan. Csak nem kell értekenykedni s mindent az iskola rovására írni. Viszont az iskola ne tántorodjék el attól, hogy a jövőbe tekintve, kemény, szigorú és igazságos legyen. Álhümanizmusnak itt se legyen helye.

E látszólagos kitérés után, lássuk a státus gimnáziumainak ifjúságát.

A státus hét gimnáziumában vizsgálatot tett összesen 2257 tanuló. Legnépesebb volt a kolozsvári (414), legkevésbé látogatott a brassai főgimnázium (248). Külömben az egyes gimnáziumok állapotát a tanulók létszáma és vallása szerint az alábbi táblázatban foglaljuk össze:

Az intézet neve	Vizsgázott tanulók létszáma	Róm. kath.	Belv. hitv.	Agh.	Unitarius	Izraelita
Brassó	248	152	26	10	5	17
Csiksomlyó	373	302	6	1	5	5
Gyulafehérvár	333	191	13	10	—	36
Középvásárhely	289	205	67	—	1	10
Kolozsvár	414	300	14	9	3	53
Marosvásárhely	270	190	15	2	1	2
Szekelyudvarhely	321	278	11	—	7	1
Összesen:	2257	1678	152	32	17	100

Az összes tanulónak tehát 74,34%-a volt róm. kath.

A további megoszlásra minden érdeklődő megkaphatja a feleletet a fenti táblázatból. Anyanyelv szerint legtöbb idegent találunk a gyulafehérvári gimnáziumban, amint hogy ennek volt a legtöbb zsidója is: 10,81%.

A vizsgázott tanulók közül elégtelen eredménnyel (egy, két és több elégt.) került ki összesen: 615, vagyis az egész létszámnak 27,24%-a. Százalék szerint legnagyobb a bukottak száma Kolozsvárt (32,36%) s legkisebb Kézdivásárhelyt (20,41%): a többiek ilyen sorrendben következnek: Gyulafehérvár (30,93), Csiksomlyó (30,56), Brassó (25,2), Marosvásárhely (24,73), Székelyudvarhely (22,73).

Érettségire jelentkezett összesen 153 tanuló, sikerrel vizsgázott 127. Az eredmény tehát minden tekintetben megnyugtatónak mondható.

A szülők polgári állásuk szerint nagyrészt köztisztviselők, értelmiség körébe tartozók, de feltűnő sokan vannak a kisbirtokosok, akik közt tapasztalat szerint igen sokan vannak olyanok, akik csupán egy kis belsőséggel bírnak, egyébként pedig nem a sajátjukat, hanem a másét mivélk. azaz bizonyos hányadban részese munkások, bizonyos hányadban pedig napszámosok.

Valamennyi intézet a tanításnál az állami tantervet követte.

Rendkívüli tárgyak általában a következők voltak: ének (kath. tanulókra az egyházi ének kötelezőleg), szabadkézi rajz, francianyelv, gyorsírászat, vivás (Gyulafehérvárt, Marosvásárhelyt.) Volt olyan intézet is, ahol a szabadkézi rajzot, mint rendkívüli tárgyat minden osztályban tanították, holott erre nézve a tanterv határozott megszorításokat tartalmaz.

A tankönyvek általában helyesen vannak kiválogatva, habár különösen a magyar-, latinnyelvi és történelmi tankönyvek között akadunk olyanokra is, amelyek több okból már mellőzendők volnának. Annál is inkább, mert ma igenis nagy választékunk van a tankönyvekben. Miért ne lehetne tehát a legjavát kiválasztani? Határozott törekvést találunk arra, hogy a Szent-István-Társulat kiadványait vezessék be. Ez a dolog azonban lassan megy, mert maga a Társulat is lassan és minden határozottabb tervszerűség nélkül működik a középiskolai tankönyv kiadás terén. Nagyon helyesen tenné, ha pl. a klasszikus autorok kiadását is felvenné programjába, mert itt keresztény szempontból még sok tennivaló van.

(Folyt. köv.)

A moloch.

(Folytatás)

Vegyük szemügyre Marostordamegye Ikland községét. Tiszta magyar vegyes vallású község. Tulnyomóan unitárius vallású, a többi része helvét vallású, van 10 kath. család is.

Circa 500 lakossal bír. Két koresmája van, egy is bőségesen elég volna, de a község is akart maga számára jövedelmet az italmérésből, azért külön telekre építkezett és italmérési jogot szerzett, átjárók iránti tekintetből adták meg.

Ezen község a józanabb községek közé tartozik és látszik is, mert a gazdák telkéről jó vagyon állás mutatkozik.

Szorgalmas gazdák vannak, kik a földet jól mivélk, rendszeren javítják, jó barom állománya van, kitűnő fajtehenei: láthatók, melyeknek tejét este-reggel a nagyenyői tejszövetkezetbe szállítják.

A nyári szorgos munka idején kevés kivétellel vasárnap is éppen úgy dolgoznak a mezőn, mint munkanapokon. Azért ezen községben a vallásosság gyenge. A földi vagyonba helyezik reményüket, azután kapkodnak lázasan.

De hát utóvégre is, ez sokkal kevesebb baj, mint a vasárnapi koresmázás, mert ez nemcsak vallási érzésétől vetkezeti ki az egyént, hanem vagyonából is és tisztesség-, valamint becsület-érzéséből is. Inkább menjen a mezőre dolgozni a szent napokon is, mint a koresmába szeszelní, rendetlenkedni.

Ezen községben keresztül menve egy bizonyos jól eső érzés szállja meg az embert, látva azt, hogy józansággal, szorgalommal meg a gyengébb talajú határon is nagy asztagokat rak a gazda. Csak jó gazda kell annak az áldott anyaföldnek, megadja az a szorgalom díját és aztán meg is kell kimelni és nem vesztegetni értelemrabló, testet ölo szeszre.

Iklandtól keleti irányban haladva elérjük Kaal községét, szép hegytörökben fekszik.

Beérkezve a faluba csakhamar egy szép nagy házat látunk, utcára nyíló két ajtóval. Csakhamar észrevesszük, hogy ez a falu vagyonos szülőjének, italkimézőjének háza. Vele szemben valami földházak épültek, ez a zsidó fiáé, ki benzinmotoros malmot épít. Csakhamar mellette

szintén egy szép házat látunk, ez egy volt jöszágitagatóé.

Körüljárva a községet sok tágas telket találunk öreg, omladozó úri házakkal. Önkénytelenül eszünkbe jut ezek szemléletére, hogy itt hajdan jobb élet volt, mert magyar nemes emberek laktak azokban. Sokan elhaltak, az élők elszegényedtek vagy azon úton vannak. Az egész község általában azt a benyomást teszi, hogy feltűnően sok a szegény ember.

Az ok után kutatva reá jövünk, hogy a változott új viszonyok ezen községet is készületlenül találták. Az is igaz, hogy meredek, hegyes, gyenge határa van, a kevés térséget is nagyon veszélyezteteti a hegyekről hirtelen lerohanó esővíz.

De hát azt is be kell ismerni, hogy a vagyonos zsidó nem a földművelésből haladt oly gyorsan elő. Nagyon jól jövedelmezett neki a 16 éven át versenynélküli italkimérés, szatőcsület és rőfös kereskedés. Mindig józan fővel, nagy szorgalommal dolgozott, van is eredménye. Sok gyermeket nevelt értelmessé és előkelő értelmi állásba helyezte őket, még is elég maradt, van mit aprítani a tejbe.

A fogasztási szövetkezet felvette a konkurenciát, de nem igen értenek egyet a kaáliak, azért gyengén megy, pedig kölcsönös jóakarattal és egyetértéssel sokat javíthatnának a helyzeten. Ere van hivatva a még mindig kevés mennyiséggel dolgozó tejszövetkezet és a felette szükséges hitelszövetkezet, mind kettő szintén létezik a községben.

A fiatal földbirtokos, a volt községi bíró, ki szintén földbirtokos, jóakarattal tevékenykednek, hogy a helyzeten javítsanak és javítva is lenne, csak egyetértés szükséges, mert régi igazság: „inter duos litigantes, tertius gaudet.“ Hogy ki ezen tertius, lehet tudni. Itt is úgy áll a dolog: divide et impera! És a közérdek szenved.

A közjólét előteremtéséhez az is szükséges nagyon, hogy el a szeszves és uralkodjék a teljes józanság! Ez is vezeges vállasú község, a többség unitárius, van kath. plebánia is. A plebános, a tanító és két földbirtokos alkoholellenes szövetségünk tagja s így alapos reményünk van, hogy itt eredményes népgyűlést rendezünk nemsokára. Megérdemli és igényli ezen jóra való nép az alkohol veszedelméről való felvilágosítást.

Kaálból éjszakkelti irányban haladva hegyen emelkedünk ki, a hegy aljában ritka jó vízű forrás van, szent Péter kútja, a fás székely atyafiak rendes etető helye. De ezen áldott kút mellett is ott van a koresma, melyre semmi szükség sincs.

A fás székely atyafiak egy század részéből, mit romboló pálinkára elvesztegetnek ezen egészséges forrás mellett, építhetnének, tarthatnának fenn egy nagy ereszt, hova lovukat esős és havazó időben beállíthatnák.

Hazuról jó tápláló eteleket hozva és éhségüket abból csillapítva, szomjukat ingyen az áldott forrás vizéből olthatnák. És ez lenne egészséges és gazdaságos!

Most mit látunk? Az atyafi lovának enni vet, maga veszi elő a kenyeret, lépdel be a koresmába és legtöbb esetben a százaz kenyeret pálinkával használja el. Azt gondolja, hogy az egy-két porció pálinka őt táplálja, neki erőt ad. Pedig minden jól ellenkező bizonyít. Így szokja meg a növendék fiú az átkozott pálinkát és merül el a részegeskedésbe. Itt az anyák nagyon hibások. Miért nem tarisnyálnak férjeik és fiaik számára jó tápláló szalonná, húst, turót a kenyér mellé? Nincs-e mindenkor? Lenne, ha a pálinkára kiadott fillért arra fordítanák.

Igy nincs, mert semmi sem oly drága, mint a pálinka. Drága pénzen veszedelmet vesznek. Nagyon szükséges, hogy a lelkészek és tanítók felvilágosítsák ezen jó népet, melyet részben csak a pálinka élvezete ront szüntelen. A tiszta kath. felső nyáradmelleki község lakói ezen faszállítók, kik ha nem látják a veszélyt és nem javítanak a veszélyes helyzeten, tetemes rész elpusztul, kivándorol vagy beteges, tengődő életű lesz.

A hegyre kimenve lejtünk be Iszló kis községbe; circa 350 lélekszámból áll, mégis két temploma van, mert a kath. templom mellett van unitárius is. Szorgalmas, jóra való népe van, de itt is van községi italmérés, itt is méreggel szerzik be a községi adó egyrészét. Pedig ez nagyon üdvtelen keresmény, beteges állapot előidézője.

Nagyon elszomorító, hogy ahelyett, hogy szüntetnék az alkoholra berendezést, lázas sietőséggel a hatóságok rendezkednek. Valamint az államnak is iszonyatos összeget hajt az italmérés, éppen úgy kezdett hajtani a székely községeknek is. Egész vidéken keresztül lehet menni, de tisztesség étkészéshez jutni nem lehet, akárhány községben még pénzen sem lehet kenyeret venni. Pálinka van, a méreg ott cégereskedik a legfelreesebb községben is.

Ha ez nem veszélyes és kárhózas helyzet, akkor semmi sem az.

Már mikor nyilvánk fel szemünk?

(Folyt. köv.)

Szabó György.

A hegyalja felett elterülő bükk őserdők értékesítéséről.*

Irta: Szücs Elemér, a Bethlen-kollégium főedzése.

Ha a gyulafehérvári kereskedők és vállalkozó szellemű tőkepénzesek többre becsülnék az istenadta tiszta erdei levegőt a kávéházak dohányfüstös légkörénél, bizonyára már régen felfedezték volna a vöröstorl alig 15—20 km. távolságra kezdődő ama kőneses bányákat, melyekkel a természet a hegyaljai községek felett elterülő völgyeket oly pazar bőkezűséggel megáldotta. A kőneses bányák alatt azokat az ősi bükkösöket értem, amelyekből eddig sem annak a tulajdonosnak, aki megengedte, sem annak a vállalkozónak, aki bele merete vágni a fejszét, nagy haszna nem vala.

Ennek oka első sorban is abban keresendő, hogy hiányzott mindkét részről az áldozatkészesség a végből, hogy egy megfelelő szállítási berendezés létesíthessék. De még inkább kockázatosá tett minden vállalkozást azon körülmény, hogy eddig a bükkösökben egyébre, mint tűzifa termelésre gondolni sem igen lehetett és annál is csak kedvező szállítási viszonyok mellett volt kilátás némi nyereségre, ami fűtbe ment, mielőtt a fuvarerő, marha-betegség, vagy tulságos nedves időjárás miatt kellő mennyiségben, vagy potom áron rendelkezésre nem állott. Nem csoda tehát, ha a kereskedők tartózkodók voltak, s így a legszebb bükkösök is mind a mai napig semmit jövedelmező holt tőkék maradtak.

Manapság már másként áll a dolog. A magas és állandó tűzifa árak mellett a bükk hasábjára „jó“ üzleti ákké vált és vigan elbirja a 15—20 km.-es tengelyen való és 100—150 km.-es vasúti szállítást!

De meg ma már nincs is reá utalva a

* Minthogy a cikkben tárgyalt kérdésben az erdőgazdálkodásról, mint erdőbirtokos, meg egyéb szempontból Gyulafehérvár is, érdekelve van, szívesen közöljük. Szerk.

vállalkozó kizárólag a tűzifa termelésre. Egymásután keletkeznek a bükkfa fogyasztó nagyobb iparvállalatok, ahol a nyers anyag vagy felgyártmány tisztességes ár mellett bármikor értékesíthető. Hogy ennek dacára a hegyalja feletti bükkösök mégis parlagon hevernek, annak oka az ottani birtokviszonyokban keresendő.

A rendelkezéseimre álló adatok alapján ez alkalommal csupán az igenpataki fő- és mellék völgyek birtokosairól nyújthatok tájékoztatást, ahol:

volt urberek tulajdonában van 1107 k. h.	
az erdélyi püspökségé	362 „ „
a Teleky grófok birtoka	1140 „ „
apróbb és nagyobb nemesi birtok	744 „ „
egyéb 32 magán birtokot képez	415 „ „

az összesen 3768 k. h.-ra

ragzó erdők tehát annyira szét vannak tagolva, hogy azok összevásárlása csaknem a lehetetlenséggel határos.

Hogy pedig egy tartamosabb tüzemre berendezett nagyobb szabású erdő iparvállalat létre jöhessen, ahhoz lehetőleg nagy kiterjedésű és megvásárolható erdőterület szükséges.

Megközelítő becslés alapján itt legkevesebbet 1000 k. holdra tehető a kihasználható erdő területé, s ha hozzá vesszük a szomszédos metesdi és ompolycai völgyek 1000 k. holdra tehető, s a celnai és boesardi völgyek 1000 k. holdat meghaladó érintetlen ősi bükkösét, legalább is egy millió köbméternyi fatömeg állana rendelkezésre, mely mennyiség bármily nagy szabású vállalatához nyújthatna biztos alapot.

Az a kérdés, hogy vajjon ily óriási mennyiségű bükkfa készlettel mit is lehetne kezdeni?

Első sorban tűzifa volna termelendő, hogy megszűnjék az az elviselhetetlen állapot, hogy a teli tüzelő drágább, mint az egész évi kenyér! Ezen kívül jól jövedelmező választék a nagy tömegben termelt vasúti talpfa, a hajófa (Subien), a bükk donga, mely cikkben a kereslet a gyümölcs termelés, cement, kőolaj és kátrányos anyagok stb. gyártásával karöltve napról-napra nő.

Nem hagyható figyelmen kívül a hajlított bútorgyártás, miből Thonet milliókat szerzett. Jól fizetett árucikk a parkett, furnir lemez, padló deszka, dísz-léc, szék- és asztal láb, seprűnyél és kefe-lemez, melyek mindenikből csak az első erdélyi erdőipar-részvénytársaság Kovász-náról évente több mint száz vasúti kocsi rakományt értékesít.

Kielégíthetetlenek továbbá a kocsigyárosok, esztergályosok, kádárok, asztalosok szükségletei; végül nélkülözhetetlen a bükkfa a házi és gazdasági eszközök legtöbbszörének előállításánál is. Nincs tehát mit busolni a felől, hogy azt a tenger sok fát nem volna hova felhasználni. Sőt ha még a szénitést is a zalatnai kohók közelsége miatt be lehet vezetni kellő jövedelemmel, úgy még az utolsó ághulladék sem fog kárba veszni, nem is szólva ama számos jól jövedelmező vegyi gyártmányról, mely nélkül manapság már egy modernebb erdőipar-vállalat el sem képzelhető.

A fábőség tehát nem okozhat sok gondot a vállalkozónak, de annál kényesebb dolog egy megfelelő és olcsó szállítási berendezés létesítése. Sokféle berendezésünk közül a vízi szállítási módjait leszámítva itt bármelyik találhatna alkalmazást, mert szerény nézetem szerint a terepviszonyok nem oly kedvezőtlenek, hogy amiatt akár egy állandó jellegű gőzvasút is ne lenne kiépíthető.

Bizonyítotom ezt a következő bár csak megközelítő pontosságú számadatokkal.

Gyulafehérvárról 216 m. tengerszintfeletti magasságból kiindulva az abszolút magasság

Igenpatakon körülbelül 300 m.-re emelkedik, a relatív magasság tehát ezen 14 km. hosszú vonalon 84 m., amely 69⁰⁰-nek felel meg, ezen szakasz tehát esaknem teljesen sík pálya jelleggel bír. — Innen a Valea Maren fel a Jezerig, amely 900 m. tengerszintfeletti magasságban van, a völgylenék mintegy 10 km. hosszúságban 620 m.-rel emelkedik, mely emelkedés beiktatott kanyarulatokkal annyira mérsékelhető, hogy az a gőzüzemű erdei vaspályáknál megengedett 50⁰⁰-es esést sehol sem fogja meghaladni. — Legyőzhetetlen terepakadály tehát a Jezerig nem létezik. Innen fel a vízvázalstóig már alig van 280 m. relatív magasság, honnan az elől említett ompolycai, metesdi, boesárdi és celnai völgyek felső — fában gazdagabb részei 6—8 km. hosszú 40—50⁰⁰-es esésű pályával bármely irányban megközelíthetők. Ime tehát, ha a terep még egy gőzüzemű vasúti berendezés létesítésére is alkalmas volna, mennyivel könnyebben és olcsóbban volna azon egy egyszerűbb és olcsóbb szállítási berendezés létesíthető, hogy pedig ott ma még csak egy tisztességes szekérút sínes, az az erdőbirtokosok közönyössége és erdőgazdasági viszonyaink elmaradottsága mellett bizonyít!

Az eddig elmondottakban vázolni és ismertetni kívántam azon körülményeket, melyek kedvező vagy kedvezőtlen volta döntő befolyással bír egy létesítendő erdőipar vállalat felvirágzására vagy bukására.

Reá mutattam arra is, hogy a hegyalja felett elterülő erdők kihasználásának legfőbb akadályá eddig sem a kihasználható fatömeg csekély mennyisége, vagy a szállítási viszonyok leküzdhetetlen akadályai, hanem az ottani szerencsétlen birtokviszonyokban rejlett. Tehát az erdőbirtokosok figyelmébe nem győzöm eléggé melegen ajánlani az „Alsófehér” f. évi 61. számában általam felvetett azon eszmét, hogy szőben forgó erdeink kihasználása érdekében egymással szövetkezzenek. Teljesen elegendő volna egy közös rendszeres erdőgazdasági üzemterv elkészítése a kihasználható erdőrészekről. Aból mindegyik érdekelt láthatná, hogy erdejéből hány hold és mennyi fatömeg volna kihasználható a közös üzem keretében, s annak alapján megvalósítható úgy a közösköltségek hozzájárulási, mint a közös jövedelemből való részesedés aránya is.

Rajtuk mulik tehát, ha ezen óriási kiaknázatlan nemzeti kincs továbbra is paragon hever és néhány évtized alatt önmagát lassan felemészti.

Célmotól messze vezetne, ha egy esetleg létesítendő erdőiparvállalat közgazdasági és társadalmi hatásának esetelésébe becsátkoznánk, azt azonban bátran állíthatom, hogy a birtokosok után első sorban Gyulafehérvár volna leginkább érdekelve abban, hogy ezen felvetett eszme mihamarább megvalósíttassék.

H I R E K.

— **Nagy-Boldogasszony** magasztos ünnepén a székesegyházban az ünnepi misét Fábián Sándor nagyprépost tartotta, a szent beszédet pedig Vass Albert dr. theol. tanár mondotta, kinek magasan szárnyaló szép beszédét szokatlanul nagy és figyelmes közönség hallgatta végig.

— **A magyar király** ő felsége születés napjának előestéjén a város lobogódiszt öltött, este a házak ki voltak világítva. Aug. 18-ikán hálaadó istentisztelet volt, melyen a katonaságon kívül a hivatali testületek is résztvettek. Délen a tisztai kaszinóban ünnepi ebéd volt, amelyen a polgári hatóság képviselői is megjelent.

— **Sujánszky Antal** †. Az egyházi költészetnek manapság olyan kevés, hivatott művelője van, hogy mikor kath. költészetről akarunk beszélni, rendszeren a multba kell visszatekintnünk. Sujánszky Antal is, aki e hó 13-ikán hunyt el kilencvenéves korában Esztergomban, inkább a mult volt. A mai nemzedék már alig ismerte, mint költőt. Abban a korban pengette tisztahangú lantját, amidőn az irodalom berkében sudarabb és nemesebb szállák termettek. És ő e kiválóak közt is megállotta helyét, költői névre tett szert, habár szerénysége útját állotta annak, hogy általánosan ismertté legyen. Mintegy három év előtt ünnepelte hetvenéves irói jubileumát, mely alkalommal a kath. társadalom nem nagyon emlékezett meg az ősz poetáról, de nem feledkezett meg róla a Szent-István-Társulat és az Orsz. Pázmányegyesület, melyeknek küldötti felirat átnyújtásával üdvözölték a már beteges, de még friss szellemi erővel bíró költőt.

Sujánszky Antal püspök, nagyprépost Pesten született 1815. augusztus 15-én. Atyja Sujánszky Antal ügyvéd, anyja Deák Erzsébet volt. A tanulmányiban kitünő fiut már korán fölvette Rudnay primás a növendékpapok sorába és tanulmányainak folytatására a pozsonyi Emerikánumba küldte, ahol különösen Döme Károly igazgató, pozsonyi kanonok volt rá nagy hatással. A bölcseletet Nagyszombatban végezte.

Bécsben theologus korában jelent meg első költeménye „Örömdal V. Ferdinánd újabb királyunk felgyógyulásakor” címen 1833-ban.

Theologiai tanulmányait 1836-ban fejezte be; mielőtt azonban fölszentelték volna, a pesti egyetemen jogot hallgatott. Ezalatt szorgalmasan foglalkozott költői, tudományos értekezésekkel, munkálatokkal. Dolgozatai a növendékpapság munkálataiban és az Athenaeumban jelentek meg.

1838. szeptember 29-én áldozó pappá szentelték, s először Komáromba küldte főpáztora segédlelkésznek. Innen azonban rövid idő múlva a fővárosba lipótvárosi plébánosnak helyezték át. Itt több ideje maradt az irodalmi működésre. Többek között lefordította a híres Albach Szaniszlónak „Heilige Anklänge” című imakönyvét, mely hét kiadást ért el. Lefordította és sajtó alá boesátotta 1842-ben Frayssonius Dénesnek „A kereszténység védelme” három kötetes munkáját, 1844-ben pedig Kempis Tamásnak „Krisztus követéséről” címen ismert könyvét. Ugyan-ebben az évben önálló költeményköttel jelent meg a nyilvánosság előtt, „Vallásos és hazafiai költemények.” Két év múlva „Ájtósság gyöngyei,” majd a „Hit, remény, szeretet” címen írt imakönyvet. Emellett pedig jeles külföldi hitszónokok egyházi beszédeiből állított össze értékes szemlényt. De irodalmi munkássága nem merült ki ebben. Szabó Imre, a későbbi szombathelyi püspök társaságában megindította az „Orangyal” című vallásos almanachot. Hat éven át szerkesztette azzal a tapasztalatlan alapuló tájladmas elvi kijelentéssel, mely reállik a mi napjainkra is: A rossz szellem, mely a vallástalanság ezerféle alakjában ostromozza a világot, nem annyira az istentelen filozófia, mint a megromlott szépirodalom gyümölcse. Ugyanez idő alatt 1846—47-ben 24 képpel megjelent tőle „Fényrajzok Jézus és az apostolok életéből.” Célja volt Jézus és az apostolok életének főpontjait olyan költeményekbe foglalni, melyek az istentit rajtuk azon egyszerűség, igénytelenség és magasztosságban lebegtessék szemekink

előtt, aminőben egykor Jézus és az apostolok szent életét ragyogtak. E képek szorosan a szentírás elbeszélései után készültek.

Ugyancsak 1846—52. között Schmidt Kristóf iratainak magyar kiadásával tett nagy szolgálatot a magyar ifjúságnak; s ezzel egyúttal az úttörők pálmájában osztozott, mert ebben az időben ifjúsági irodalmunk teljesen paragon hevert.

1854-ben jöszelvárosi plébánossá választották meg. Lelkészi teendői szaprodtával kevesebbet foglalkozhatott irodalmi munkával, de a versköltéshez nem maradt hűtlen; ez volt öröme és pihenése. Érdemes munkássága jutalmául 1863-ban ő felsége a Szt. Brigitta szigetéről nevezett prépostát, 1869-ben pedig az esztergomi székesfőkapitán kanonokjává nevezte ki, 1873-ban Simor hercegprimás a Pázmáneum kormányzójává rendelte, mely tisztét 1881-ig viselte; amikor is betegeskedése miatt visszavonult e nagy felelősséggel járó tiszttól, de mint egyházának, hazájának hű fia és minden tudományos törekvésnek melegsívű barátja, megérte a magasabb egyházi méltóságokkal való kitüntetést jutalmát, amelyek bearyanókkal aggkorát. Emléke örökké élni fog a magyar katolicizmus történetében.

— **Az irgalmas rend főnöke Magyarországon.** Gasser Cassian Mária, az Irgalmas rend általános főnöke, e hó 14-ike óta Pozsonyban van titkára Waverd a Nórbert kíséretében, hogy a magyar rendházakban a kanonoki vizitációt megtartsa. Pozsonyból elutazva meglátogatta az összes magyarországi rendházakat, mely útjában Thuróczy Kornél, a magyar rend tartományi főnöke fogja kísérni.

— **Egy veres szocialista lelketlensége.** Csaplár Benedek, aki a piarista rendnek, de a magyar tudományosságának is egyik büszkesége, szokott sétáját végezte a mult hétfőn a Dunaparton a piarista rendház tájékan. Egyszerre a nyugodtan sétáló 85 éves agg tudóst egy munkás ember hátulról oly erővel ütötte arcul, hogy az aggastyán összerogyott s csak többek támogatásával tudott kocsira ülni, mint-hogy esontzuzódást is szenvedett. A munkást, Jung Józsefet, aki a Ganz-féle légszergyárban dolgozik elfogták. Jung a szembesítésnél előbb mindent tagadott, de a szentanuk megjelenése után beismerte merényletét, azzal védekezvén, hogy az öntudatlanság részeg volt. Kiszült azonban, hogy ez a védekezése is hazugság. Nem a szesz őjritette meg, hanem a szocialista szakszervezetekben nap-nap után áhitattal hallgatott fanatikus beszédek, melyek a *csuhások* ellen szoktak elhangzani. Ideje volna már, hogy az államhatalom a szabadság leple alatt garázdálkodó latrok ellen erélyesebb rendszabályokat alkalmazzon. Maholnap a tisztességes elem az után sem járhat veszedelem nélkül a veresek cudasága miatt. A Jakabok pedig vigan dörzölik kezüket s kejelegve várják a teljes felfordulást — ha addig az elbódított szerencsétleneknek ki nem nyílik a szemök s fanatizmusukat nem fordítják a maszlagos vezérek ellen.

— **Gabonarakár szövetkezet** egyik eszlező a népvédelemnek. Ezt az üdvös eszmét immáron Darányi fölmivelségi miniszter is felkarolta s már elkészítettett egy törvényjavaslatot. A gabonarakár szövetkezet célja a törvényjavaslat szerint az, hogy tagjainak gabonáját beraktározza s erre előlegpenzt adjon addig, amíg ezt el nem adta. Mindenki beláthatja, hogy ez az intézmény micsoda haszonnal jár a kiszáradka nézve. Vannak azonban, akik nem így gondolkodnak, mert féltik a saját telhetetlen zsebuket, féltik az eddigi könnyű haszonszerzést. Ezek az éhe-

sek a közvetítő kereskedők, a börze lovagok. Ezek felajánlunk az üdvös törvényjavaslat hírére s előre verik a vészharagot, hogy ez az intézmény elfajulhat és nagy bajoknak lesz a kútforrása. Persze ennek a lárának az a célja, hogy a minisztert megakasszák munkájában s a képviselőház hangulatát is előkészítsék a javaslat elejtésére. Ismerve azonban Darányi erélyességét, humánus érzését a magyar kiscgazdák iránt, nem hisszük, hogy a mulárma megállítsa az út közepén. Azt hisszük, hogy Erdélyben különösen égető szükség volna ezekre a gabonarakktárakra. Legyenek hát résen azok, akik a nép szociális bajaival eddig istörődtek s a szövetkezetek feállításával helyzetükön javítani akartak.

— **Jótekonycélú mulatság.** A tövisi román. kath. egyház Hunyadi János-fele temploma megrepedt harangja beszerzésére Tövisen az „Oroszlán” szálló kerti helyiségében ma augusztus hó 19-ikén táncmulatsággal egybekötött jótekonycélú műsoros estélyt rendeznek a következő műsorral: Nyitány: 1. A nagyenyedi zenekar által. (Hunyadi-induló.) 2. Ének: Dr. Erdős Jenő ügyvéd úr, zongorán kíséri Mátyás Mici k. a. 3. Felolvasás: Tartja Zlamál Ágost főgimn. tanár úr. 4. „Mi a haza” melodráma: Szavalja Kövesy Kata k. a., zongorán kíséri Gilárdi Adél k. a., a vegyes énekkar és a nagyenyedi zenekar. 5. Monolog: Előadja Ineze Miklós közig. gyakor. úr. 6. Moszkovszky „As-dur Walzer”: Zongorán előadja Gilárdi Adél k. a. a budapesti nemzeti zenede növendéke. 7. Ének: A kolozsvári zenede helybeli növendékei által. Tánc.

— **Dohányzó gyermekek.** Angolországban az a nagy agitáció, a mely a serdülő gyermekek dohányzásának megakadályozására az egész társadalomban megindult, sikerre vezet. A kormány elhatározta, a lordok házának legutolsó vitája alkalmából, hogy törvényhozó intézkedéssel fogja megvédelmezni az ifjúságot a dohányzás végzetes következményeitől. A törvényjavaslat alapszövege az, hogy büntendő minden tizenhat évnél fiatalabb ember, aki bármely formában dohányt élvez s hasonlóképpen büntendő az is, aki ilyen serdülő korban levő ifjaknak dohányt elad, ajándékozik, de büntendők már azért is a tizenhat évnél fiatalabb gyermekek, ha náluk dohányt, cigárettát vagy szivart találnak. A rendőr tartozik az utcán a tizenhat évnél fiatalabbnak látszó és dohányzó ifjakat elfogni és tőlük a dohányt, vagy dohányneműt elkobozni. A törvényjavaslat ugyanezzel a jogkörrel ruházta föl a hatóságok egyéb alkalmazottait a vidéken a városi parkok, sétaterek öreit, s a tanítókat.

— **Amerikai modern Fogodonto fogtechnikai jelentés.** A n. é. közönséget tisztelettel értesíti Fodor L. a világ legnagyobb chicagói fogászati és sebészeti egyetemén végzett fogász, hogy körutazása alkalmával Gyulafehérvárt az Európa szálloda I. em. sz. szobahelyiségében az amerikai modern fogtechnikai munkálatait 10 napig terjedő időtartamára megkezdte, ahol eskák kizárólag a fogtechnika legújabb vívmányaira fogad el megrendeléseket és eszközöl javításokat. Magyarországon ezidő szerint egyedüli.

— **A mozgófénykép színház** több mint két heti itt időzése után, mely idő alatt a közönség valósággal ostromolta a színházat, ma és holnap tart még csak előadásokat. Sok szép képei között különösen feltűnt a Szent-sír temploma Jeruzsálemben és Urnapi környezetében Bécsben a király ó felségének szemelyes részvételével. Ősz királyunk hajadonfővel kezében gyertyát tartva követi a Legszenteb-

bet. Ezt a képet műsoron kívül aug. 17-én, királyunk születése napja előestéjén mutatta be a színház, nagy tetszést kelteve a természetű képpel.

IRODALOM. MŰVÉSZET.

* A „Magyar Szemle” (szerkesztő Szemere György) XVIII. évfolyamának 33. száma izléses külsővel s a következő tartalmas és figyelemre méltó közleményekkel jelent meg: Hetes, Hajnali párbeszéd — Kulesár Gyula, Müncheni megfigyelések — Marsyas, Intermezzo: Az erdő meghal, Pán segits! Pán dalol, Az erdő szerelmes, Forró éjszaka, Szerelem — Szemere György, Toni, az ezred szamara — Charles Dickens, Versek — Cholnoky László, Lindhordst kertje — Regény: Handel-Mazzetti, Jesse és Mária — Comon D'or, Budapest rejtelméi, vagyis ki tette ezt, óh! — Marcus, A hétről — Irodalom: O. V., A felszerzők — A szerkesztő üzenetei — Hirdetések. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Eszterházy-utca 15.

CSARNOK.

Püspökmegyei zsinat.

(Folytatás.)

De azért a keperől még ma is szól az ének és annál aktuálisabb ez a dal, mivelhogy az alkotmányos szabadság meg a pálinkás zsidó ügy tönkretették a népet, hogy ma sokkal keservebb neki a kepefzetés, mint volt 1848 előtt; pedig hogy már akkor is elég nyomasztó lehetett, annak világos bizonyossága a fent közzétett zsinati határozat. Hát én sok mindenféle módját hallottam már annak, hogy a kepeket miképpen lehetne megváltani s épen azért nagy esodálkozásal is olvastam ezt a zsinati határozatot. Azon való t. i. a esodálkozásom, hogy miképpen lehetett ez a határozat úgy a feledésbe, hogy bár később sok mindenféle módozatot ajánlottak, épen ezt nem hozták szóba, holott csak úgy volna értelme a további próbálkozásnak, ahogy már kész bizonyos volna, hogy ez a mód nem vezetett célhoz. Dehát, hogy is vezethessen, mikor mégcsak meg se próbáltuk?!

Mert ha tényleg úgy áll a dolog, hogy a székelyföldi kepe nem olyan jogi természetű tartozás, mint a magyarhonú párber, hanem, amint a 48-as zsinat mondja eredetire nézve egytermészetű a törvény által megszüntetett dézmával, mivelhogy a székely megyék (hítközsegek) nem fizettek dézmát, hanem kepe: — akkor a logika törvényei szerint lehetetlen mást következtetni, mint azt, hogy a törvényhozás terjessze ki az 1847—8. évi XIII. törvényeikk hatályát a kepeire is, vagyis az állam azt ép úgy kárpótolja, mint a megszüntetett dézmát. Mert egy ugyanazon természetű dologról van szó, amelynek azonban kétféle elnevezése van. Ha tehát az 1848. évre következett zavarok miatt az országgyűléshez nem is lehetett felírni, egy újabb püspökmegyei zsinat feladata lenne, hogy föllevén az akkor elesett fonalat, ily értelemben fölírjon az országgyűléshez és követelje a kepe megváltás állami keresztül vitélet ugyanazon a törvényes alapon, amelyen ezt az 1848. évi zsinat elhatározta.

A protestánsok folyton feliratoznak miniszteriumhoz, országgyűléshez stb., ezt az eleső módozert mi is követhetjük, s ha a képviselőjelölteket a kepevel megterhelte nép szorítja, csak kénytelenek lesznek valamit tenni, külön-

sen ha felvilágosítjuk őket arról is, hogy míg az erdélyi lutheránus száz papból a nekik pompásul beütött dézma-kárpótlásból az ország, tehát a magyar nép pénzén urasan élnek, addig a magyar kath. pap kénytelen népét a kepevel nyomorgatni. Ha kimeletlen agitációt fejtünk ki, talán még a református kepezők is a maguk jól felfogott érdekében velünk tartanak. Mainak pedig, aki sikert akar elérni, annak agitálnia kell.

A zsinati határozat e) pontja alatt kimondották, hogy úgy a népiskolák, valamint a középiskolák és felsőiskolákra nézve a Státus a teljes tulajdonjogot, iskolaalapítási és fentartási, valamint a teljes rendelkezési jogát fenntartja és továbbra is vindikálja magának.

Nevezetes, hogy kijelentik, hogyha a Kolozsvárt felállítani szándékolt közös Universitas létesítéséhez a Státus hozzájárulását is kéri fogják, a többi vallásfelekezetekkel aránylagosan hozzájárulni, — a Státus igenis akar. De hogy ezt a közös universitást közelebről hogyan kontemplálták, azt nem lehet tudni; csak adaphor tárgyak tanítását tervezték-e benne, avagy külön-külön theologiai karokat is, — erre nézve a Protocolum nem ad utbaigatást.

A zsinati határozatok f) pontja az erdélyi tanulmányi alap tulajdonjogát vindikálja és a monostori uradalom részére úrbéri és dézma-kárpótlást követel az 1847—8. évi IX. törvény alapján.

Ugyanezen törvényre való hivatkozással követeli a státusgyűléssel egyetértőleg a zsinat is, hogy a Bathori fejedelem és Leopold király alapította ösztöndíjalap hasonlóképp kárpótlás-sék a Király-földön megszünt dézma veszteségért.

Ami ezután következik, az már nagyon érdekes.

Egy Catholicum Institutum-nak a vallásosság, tudományosság és jó könyvek elterjesztésére, — továbbá — a jó és olesó könyveket kiadó társulatnak felállítását elvileg pártolják és a maga útján előmozdítani törek-szenek, — így mondják.

Továbbá lelkére kötik a papságnak a Katholikus Néplap terjesztését, és a Catholicum Institutum teendői közé sorolják egy egyház-politikai lapnak felállítását, mely szakértő férfiak által kath. szellemben és szabadlélekkel szerkesztve, a kath. érdekeket erélyesen képviselje és védje.

Ezek hát a zsinatnak egyházi-irodalmi alkotási és elhatározásai volnának. A Catholicum Institutum nyilvánosságban katolikus akadémia lett volna. Hát bizony jó lett volna. Hogy akkor nem lett belőle semmi, azon senki fia se esodálkozhatik. De már az csakugyan esodálatos, hogy a múlt század nyolcvanas éveiben, mikor hát semmiféle forradalom és rémuralom nem dühöngött, s mikor újból felmerült a katolikus akadémia eszméje, ez a valóban életre való eszme a vezérek hivatalos bölcsesége okán úgy elgémberedett, hogy csak mankón járhat s így ha ma a kath. akadémia gondolatát kutatja a szem, először mindig a mankót kell emlegetni. Mondom, a nyolcvanas éveken erős lendülettel indult meg a kath. akadémia eszméje. Valóban szépen és a jó siker kilátásai mellett. A Magyar Állam akkori szerkesztője az öreg Lonkay, miért-miért nem, attól kezdett félni, hogy ez a kath. akadémia valamiképp nyakára nöhetne a magyar tudományos akadémianak, de sőt válságba sodorhatná magát a szépen virágzó Szent-István-Társulatot is, s mert már azzal, hogy napilapjának régi és klasszikus címét (Idők Tanuja) felcserelelte a nem arra való Magyar Állam-mal, — megmutatta, hogy kiválóan szerencsés keze

van minden jól indult dolognak elesülésére, — hát addig irt, addig agítált, míg a lustaszüek el nem hitték neki, hogy az a katolikus akadémia akkor és úgy lesz jó, ha nem lesz katolikus akadémia, hanem Tudományos és Irodalmi Osztály a Szent-István-Társulathoz. Hát így is lett s most ott tartunk, hogy az az Osztály távolról sem képes azt a sikert felmutatni, amit felmutathatna egy minden mástól független akadémia. Mert hát úgy áll a dolog, hogy az a kadémia a dolog természeté szerint olyan tudósársaság, amelyet egyetlen célja a tudomány belterjes mivélése. A Szent-István-Társulat pedig könnyűkiadó és írásterjesztő vállalat. Ezt üzleti szempontok kell, hogy vezéreljék, habár abban a jobb értelemben, hogy a katolikus irányú irodalmi termékeket, minél olesőbban és minél nagyobb számban elterjessze; az akadémia feladata pedig tisztán ideális és független attól, hogy egy felkutatott új tudományos igazságot hány ember ismer meg. Példa erre, hogy a magyar T. Akadémia a Bolyai Tentamen-jét nagy pénzen újból sajtó alá adta, holott bizony talán csak öt példány kelt el belőle eddig.

Innen van, hogy külön alakult aquinói szent Tamás társaság, külön vállalat létesített tudományos színvonalon álló filozófiai és teológiai folyóiratokat stb., holott ez mind szépen elferne a katolikus akadémiában, ahol a maga természetes helyén volna valamennyi. Hát bizony ilyenformán szándék vezette ami erdélyi társainkat is, amikor megalapították az Irodalmi-Társulatot. A fejlődés elég szép ugyan a kath. sajtó terén, de azért nagy katolikus napilapunk még mindig nincs. Micsoda remek állapot volna pedig egy olyan naponként háromszor megjelenő kath. napilap, mint a „Kölnische Volkszeitung“. Lám, nekünk még a lapjaink címzésével sincs valami nagy szerencsénk. Az ügyesen szerkesztett Alkotmány p. o. nem népies szót visel címül, hanem csinált szót, amit csak az akadémikus miveltségű ember ért. Igaz, hogy a magyar köznépi egy része is tudja, mi az alkotmány, de ezt most nem jó hangosan emlegetni.

A Tisza-menti nép amolyan likas dereglétyt nevez alkotmánynak, amiben a pesti füzesek mentén épen csak rákászni lehet.

Hát biz'a oda jutánk, hogy az alkotmány is, csak holmi lyukas lélekvesztő most s elmerüléssel fenyeget, mivelhogy annyi ideig szitta be magába a Tiszák (liberális) habjainak szennyes árját.

Hát száz szónak is egy a vége: ebből is okuljunk s tanuljuk meg a katolikus dolgokat mindenkép népszerűsíteni, vagyis ahogy a nagy Simor mondotta, azt a nagy katolikus tőkét váltásunk aprópenzre.

Ezekben végezvén a zsinat a sajtó stb. kérdésével, szóval a szellemi dolgokkal, áttért némely igen gyökeres reformok tárgyalására s ezen a réven nem kevésbbé gyökeres elhatározásokig jutott, a mikről már eleve is megirhatjuk, hogy mind e mai napig írott malaszt maradt valamennyi.

Az erdélyi püspöki szék betöltésére vonatkozólag főiről-hegyire megállapították, hogy ha megüresedik ez a szék, a káptalan azonnal káptalani helyettést válasszon, még pedig olyant, akiben a megyei papságnak előre nyilvánuló bizodalma központosul, (ezt persze a Káptalan kétával egy-kettőre kivetheti, mert arról nincs intézkedés, hogy a káptalan állandóan evidenciában tartsa ezt a szükséges előre nyilvánuló bizodalmat). Ennek a helynöknek aztán első kötelessége lészzen nyomban összehívni a vegyes státusgyűlést (itt ismét nincs megmondva, hogyhát mi a tiszta

és mi a vegyes státusgyűlés, mivel mindezeideig csak egyfélélt ismerünk, bár igaz, hogy ez elég vegyes és így nyilván ez lesz az igazi.)

Ez a vegyes státusgyűlés aztán titkos szavazással három jelöltet választ és a maga útján azonnal fölterjeszti ő felségének kinevezését. De mit tesz az, hogy a maga útján? Jelerthei, hogy az 1848. évi törvényhozás által raegállapított uton, vagyis a felelős miniszter útján, de mivel, amint látható, a régi püspökjelölési speciális jogát, (melyet tényleg gyakorolt is, de a melyet odafönt egyetlen egyszer se vettek számba) vindikálja magának, jelentheti azt is, hogy a Státus ő felségének közvetlenül fogja előterjeszteni a jelölést, ami különben nem zárja ki a felelős miniszter ellenjegyzését a királyi adománylevel kiadásánál.

Hát ezt így jól és szépen elhatározták, de biz'ebből nem lett semmi s körülbelül ezutan sem lesz soha semmi.

A kanonoki székek betöltésére vonatkozólag csak azokra nevezte határozták, amelyek mint alapítványi stallumok a püspök kinevezésétől függenek. Itt abban állapodtak meg, hogy a megyei papság szeküresedés esetén zsinatilag háromat jelöl ki, akik közül a püspök egyet kinevez. Mivel pedig roppant könnyű dolog erre mifelénk zsinatot tartani: ha ab anno 1848. a püspökötért a böles határozatot szó szerint végrehajtották volna, mai nap egy pár kanonokot csak a nagyreposti lakás ebédlőjében lehetne látni, — in efigie.

Kérték azt is, hogy az üresedésben levő csillagász kanonok székét a püspök töltsse be. Biz' ezt ma is többen szeretnek kérni, — de üres zsebbel bajos lévén a csillagos eget szemlélni, alig hiszem, hogy egy újabb zsinat többre menne a negyvennyolcas évinél.

Élénk vita, vagyis kemény disputálás támadt az esperesi hivatalok betöltése kérdésénél.

Az eredeti indítvány az volt, hogy a kötelesség-hanyagolások és mindennemű visszaélések kiküerülése végett

a) az esperesi hivatal mindenhárom év letele után új választás alá boesáttassék;

b) és minden megkülömböztető díszjelek törültsenek el.

Hát csodálhatná-e valaki, ha különösen az utóbbi rész nagy emóciót okozott és az okos és tapintatos jegyző óvatos írása szerint is élénk vitát váltott ki. Biz' ott nagy veszeke-dés vala.

Végül kiegyeztek 50%-ra. Elhatározták, hogy az új esperes kinevezésére csak akkor kerüljön a sor, ha már az előző esperes halála által megüresedett plebánia teljesen betöltetett. Ekkor a kerületi papság szavazás útján háromat jelöljön ki s ezek közül a püspök mindig a legérdemesebbet nevezze ki és az esperesi hivatalt ne kösse helyhez, hanem a legalkalmasabbat az ő szolgálati helyére való minden tekintet nélkül nevezze ki. Jegyzője is legyen minden kerületnek, akit a papság választása alapján szintén a püspök nevezzen ki, s a kerületi esperes és jegyző mindaddig tartásuk meg a hivatalukat, míg arra méltók, s míg a kerületi papság többségének bizodalmat bírják, amiben aztán ha panasz lesz, a Consistorium ítéljen.

Igy hát sem a három évi turnusból, sem a vörös övek bevonásából nem lett semmi. Úgy látszik, különösen ez utóbbit nézték a dolog velejének s azért nem látták, hogy olyat határoztak el, amihez nem volt semmi joguk, amihézt pedig joguk lett volna, azt nem határozták el.

Mert az esperesi hivatalok betöltésének módját a püspökmegeyi zsinat a saját hatás-

körébe nem vonhatja, mivel ez a püspök olyan joga, melyet alárendeltjei nem korlátozhatnak (potestas episcopalis a subditis non limitanda.) Ami a dolog természetéből is következik, mert az esperes a püspök bizalmi embere, s azt megítélni: kiben bízzék a püspök, mégis csak az ő személyes dolga. Ha jónak látja, ügyis megkérdezi azokat, akikről gondolja, hogy érdemesek arra.

Mert hát a kötelességmulasztás és egyéb visszaélések regyvennyolc előtt is megvoltak s azóta is megvannak; ezeken azonban nem segít sem a papság által választott esperes, sem a három éves turnus. Ez utóbbit hagyjuk meg a barátoknak; ők találtak fel, éljenek vele ahogy tudnak. Az áll róla, amit az öreg Tisza mondott egyszer az általános szavazati jogról, hogy az jó ott, a hol jó; de minálunk nem jó. Mert a kolostori élet és a szerzetesi fegyelem az előjárók időről-időre való változásával beálló hullámtázt tűri, sőt sok esetben üdvösen hathat ott nemcsak a regula szigorítása, de adott viszonyok között enyhítése is.

A lelkipásztori élet és a világi papság helyzete, amely elszörtan él, más megítélés alá esik; s ha nines három évre választott pápa, három évre választott érsek, püspök, vagy akár plebános, akkor a világi papság monarchikus szervezetében diszharmonia volna a három évre választott esperes is, mert a három évre terjedő előjárói mandatum a köztársasági alapon nyugvó újabb szerzetek alkotmánya.

Azt a mandátumot is az alsók adják; míg az esperesi tisztelet viselője kizárólag a püspök mandatáriusa, következésképp működését elbírálni is a püspök tiszte s így nem lehet zsinati határozatot hozni arról, hogy ezt a püspök bizza a Consistoriumra. A püspök annyit, akkor, úgy és addig biz a Consistoriumra, amennyit, amikor, ahogy és a meddig reá bizni jónak lát; és ez neki annyira személyes joga, hogy az utódját semmiben sem köti és hogy semmiféle püspöki Consistorium sem alkothat magának a jövőre bármiféle jogcímet abból, amit az egyik vagy a másik megyés püspök mit látott jónak reá bizni.

Tévedtek tehát akkor és tévednek ma is azok, akik az esperesi hivataloskodást tényleges és tagadhatatlan hibának korrekativumát a mandatum időhöz kötöttségével a papság kijelölési jogával, a bizalom hiányának stb. szentszéki elbírálásával vélték orvosolhatóknak. Mert emellett a rendszer mellett nemcsak a pajtáskodás szel-leme fejlődnek ki jobban kapcsolatban a köles-nös hibák gondos és összetartó takargatásával, hanem a szubordináció is hova-hamarabb meghomlanék s a Consistoriumnak más dolga se volna, mint folyton abban bíraskodni, hogy X. vagy Y. kerületének esperese bírja-e még a papság nagyobb részének bizalmát.

(Folyt. köv.)

A szerkesztő üzenetei.

Három a darú e. kedves költeményt Tompa Mihály írta. Rövid foglalata ez: Szép nyári estén az ablakból szemléli a természet nyitott könyvet egy holdog házaspár. Észreveszik, hogy a közeli köles táblába egy csapat darú szállott le. Egyszere valamitől megijedve a csapat nagy része felrebbent, csak kettő-három maradt ott. A férj, hogy szóljon valamit, megjegyezte: „Mind elszállott . . . kettő hiján.“ A nő persze vissza vágott: „Csak egygyel több, mint te mondd.“ Kettő! mond a férj. Három! három! szól az asszony. Foly a vita s perpatvar lesz a beszédből. Az asszony dühös lesz, azt akarja, hogy őve legyen az ütölső szó s mert a férj sem tágt, az asszony duzzogva vonul hálókamrájába. Éjjel láz fogja el s reggel a férj rémulve hallja a eselőségét, hogy az asszony majd meghalt az éjjel. Maga is látja a kritikus helyzetet. Nosza doktor, patika mind előkerülnek — senki és semmi nem használ, hiába való a doktorba és patikába való rendkívüli bizalom. A kétségbeesett férjnek kérdéseire

gyöngye hangon felel a nő: „Meggyógyulnék . . . ha . . . akarnád”. . . . Hogyne akarná a férj, mindent ígér. „Nohát . . . hány a daru . . . ? három . . . ?” Annyi, annyi! felel a férj. És ime csoda történt. A sápadt arcon rózsák virulnak, a patikai szerek kiröpülnek az ablakon. Helyreáll a régi vigsg.

Senki nem sir, nem kocódik.

De — három a daru holtig!

Nohát legyen három a daru!!

Amicus-nak. Nemes, szép gondolatok, de a forma még nem üti meg a mi mértékünket. Csak előre, idővel ez is sikerülni fog.

Sóvári. Éppen most hirdetik az új katekizmusok megjelenését. E könyvekben éppen az ön által felvetett elveket óhajtnák megvalósítani. Talán várjuk meg őket. Akkor aztán, ha szükség lesz, szívesen vesszük bírálatos észrevételeit.

NYILTTÉR.

Visszavonhatatlanul csak hétfőig

Gyfehérvárt a Hunyadi-téren

külön e célra épített és a legnagyobb kényelemmel felszerelt csarnokban.

A legelső ilyenmű vállalat, saját gőzdinamó-loomobillal van ellátva és fényesen kivilágítva.

LIFKA-féle

Elektro-Bioskop

feltűnően javított kinematográf.

A legnagyobb tökéletességű élő szenzációs mutatványok színháza. Mindenütt a legnagyobb sikerek mellett lett bemutatva. — Szigoruan családi jellegű műsorok.

— **Mindennap egész új műsor.** —

Naponta előadások: Hétköznapon este 7, 8 és 9 órákor. Vasár- és ünneppanokon 4, 5, 6, 7, 8 és 9 órákor.

HELYÁRAK: I. hely 80 f., II. hely 60 f., III. hely 30 f. — Gyermek 10 éven alul az I. helyen 40 f., II. helyen 30 f. és III. helyen 20 f. fizetnek. — Katonák örmeszertől lefelé a III. helyen 20 f. — **Műsor ingyen.**

Mély tisztelettel

Lifka Ernesztin,

tulajdonosnő.

P á l y á z a t.

— *A vizaknai* róm. kath. leányiskolánál ideiglenes nyugdíjazás folytán megüresedett tanítónői állásra pályázat hirdettetik.

A képességet és netalán eddigi szolgálatait igazoló okiratokkal szabályszerűen felszerelt pályázati folyamodványok folyó évi szeptember hó 1-éig a vizaknai róm. kath. leányiskola iskolaszéki elnökségéhez adandók be.

Javadalmazás: 600 kor. évi fizetése s természetbeni lakás, esetleg állami segély és korpótlék

Vizakna, 1906. augusztus 8-án.

Az iskolaszéki elnökség.

Lehetővé teszi, hogy a szobák mázolás alatt is használtassanak, mivel a kellemetlen szag és lassú, ragadós száradás, mely olajfestékeknek és az olajlakknak sajátja — elkerültek. E mellett használata olyan egyszerű, hogy kiki maga végez-

heti a mázolás. A palló nedves tárgyval feltörölhető, anélkül, hogy elvesztené fényét. Meg kell különböztetni

színezett szobapalló fénymázt,

sárgásbarnát és mahagonibarnát, mely akárcsak az olajfesték födi be a padlót s egyúttal fényt is ad. Ezért egyaránt alkalmazható régi és új pallóra. Teljesen beföd minden foltot, korábbi mázolás* stb. van azután

tiszta fénymáz (színezetlen)

új pallóra és parkettra: mely csupán fényt ad. Különösen parkettra és olajfestékekkel már bemázolt egész új pallóra való. Csak fényt ad, ennél fogva nem födi el a famustrát.

Postacsomag, körülbelül 35 négyszögméter 2 közép nagyságú szobára való) 5 frt. 90 kr. vagy 9¹/₂ marka.

A közvetlen megrendelések minden városban, ahol raktáron vannak ide küldendők. — Minta mázolások és prospektusok ingyen és bérmentve küldetnek. A bevásárlásnál tessék jól vigyázni a cégre s a gyári jegyre, mivel ezt a **több mint 35 éve létező gyártmányt sok felé utánozzák** és hamisítják, rossz és gyakran a célnak meg nem felelő minőségben hozzák forgalomba.

Cristoph Ferenc

a valódiszobapadló fénylakk feltalálója

és egyedüli gyártója

== FŐRAKTÁR: ==

DAHINTEN VIKTOR

vaskereskedésében GYULAFEHÉRVÁRT.

Hirdetések jntányos árban felvétetnek e lap kiadóhivatalában.

RÉTA Y és BENEDEK

Oltárépítő és templomberendezési műintézete, egyházi szerek és zászlók gyára, elvállal templomok teljes berendezését, felszerelését, kifestését és kikövezését.

BUDAPEST, IV., VÁCZIUTCA 59. SZ.

Főpásztori körlevelek és másnemű könyvek, avagy diszművek bekötését olcsó árban elvállalja, jól és gyorsan eszközzi

PAPP GYÖRGY könyvkötészet

G y u l a f e h é r v á r t.

A bekötésre szánt körlevelek jól csomagolva a legtávolabbi helyről is be-
küldhetők, a pontos összeállításért a vállalat felelősséget vállal.

Felhívjuk a t. közönség beesés figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben birtokok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását célszerűen lehet eszközölni, — továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, ujságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K. 10.—
Egy fél oldal		„ 6.—
Egy negyed	„	„ 4.—
Egy nyolczad	„	„ 3.—
Egy tizenhatod	„	„ 2.—
Egy harmincketted	„	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10% árengedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fillérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona díj számíttatik fel.

==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadóhivatalba intézendők.

Tisztelettel

a kiadóhivatal.